សង្ខេបយុត្តិសាស្ត្រ សំណុំរឿងលេខ ០០១, អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង, សេចក្តីសម្រេចស្តីពី អញ្ញត្រកម្មទាក់ទងនឹងថិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលចំពោះបទល្មើសជាតិ ដែលលើកឡើងដោយមេធាវីការពារក្តី, ២៦ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១០

ដោយមេធាវី មាស ប៊ូរ៉ា*

១. សេចក្តីផ្តើម

ច្បាប់ដែលនឹងត្រូវបានយកមកប្រើដោយ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា (អវតក) មានដូចជា ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៥៦ ដែលនៅជាធរមាន និងត្រូវបានអនុម័តនៅមុនឆ្នាំ១៩៧៥ ជាពេលវេលា បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានចាប់ផ្តើមប្រព្រឹត្តដោយកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម។ ការយកច្បាប់មានជាធរមានមុនអំពើល្មើសប្រព្រឹត្តមកប្រើ គឺដើម្បីកុំឲ្យមានការខុសឆ្គងនឹងគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព (the Principle of Legality)។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី នៅមានឧបសគ្គផ្លូវច្បាប់មួយចំនួនទៀតដែល អវតក បានប្រឈម។

២. អាជ្ញាយុកាលនៃបទឧក្រិដ្ឋ

អាជ្ញាយុកាលសម្រាប់ការចោទប្រកាន់បទឧក្រិដ្ឋចែងក្នុង ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៥៦ មានរយៈពេល១០ ឆ្នាំ ដែលជាទូទៅគិតចាប់ពីថ្ងៃប្រព្រឹត្តបទល្មើស។[1] នោះគឺ ឆ្នាំ១៩៧៥។ ការគិតបែបសាមញ្ញ ប្រសិនបើមិនមានឧបសគ្គអ្វីទេ រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៨៥ តុលាការនឹងមិនអាចចោទប្រកាន់មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានទៀតឡើយ។ ច្បាប់ស្តីពីការបង្កើត អវតក ត្រូវបានអនុម័តក្នុងឆ្នាំ២០០៤ ហើយចែងរយៈពេលអាជ្ញាយុកាល ៣០ឆ្នាំ[2] ដែលសរុប ៤០ បើបូកបន្ថែម នឹង ១០ឆ្នាំចែងក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៥៦។ ក្នុងន័យនេះ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៧៥ រហូតដល់ ២០១៥ ឬ២០១៩ បើគិតពីឆ្នាំ១៩៧៩ អវតក អាចនៅតែបន្តការចោទប្រកាន់បទល្មើសក្រោម

---

* អ្នកនិពន្ធជាសមាជិកគណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល មជ្ឈត្តករពាណិជ្ជកម្ម និងសាស្ត្រាចារ្យច្បាប់។

[1] រយៈពេលអាជ្ញាយុកាលនៃទោស ចាប់គិត ពេលដែលសេចក្តីសម្រេចផ្តន្ទាទោស បានក្លាយទៅជាស្ថាពរ មាត្រា ១៤៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៩។ ជាទូទៅវាចាប់ផ្តើមគិតចាប់ពីថ្ងៃដែលបទឧក្រិដ្ឋត្រូវបានប្រព្រឹត្តចប់រួចរាល់, Ruth Alberdina Kok, អាជ្ញាយុកាល ក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ឆ្នាំ ២០០៧ ទំ. ២៩។

[2] ច្បាប់ ស្តីពី ការបង្កើតឲ្យមានអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា មាត្រា ៣(ថ្មី)។

ច្បាប់ជាតិបាន។ មេធាវីការពារជនត្រូវចោទឌុច (មេធាវី) ក្នុងបំណងបន្ថយការទទួលខុសត្រូវរបស់ឌុច តាមរយៈការមិនចោទប្រកាន់បទល្មើសប្រឆាំងនឹងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៥៦ និងផ្អែកលើមន្ទិលថាអាជ្ញាយុកាលនៃបទល្មើស បានកន្លងហួសទៅហើយ មុនពេលច្បាប់អវតកត្រូវបានអនុម័ត និងពន្យាអាជ្ញាយុកាលសម្រាប់ការចោទប្រកាន់បានដាក់ញត្តិ (Preliminary Objection Motion) នៅចំពោះមុខ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង (Trial Chamber)។[3]

វាជាបញ្ហាផ្លូវច្បាប់អាចដេញដោលបាន (arguable case) ដែលអង្គនេះ សម្រេចយកមកពិចារណា។ មានហេតុផល និងមូលដ្ឋានផ្សេងៗ នៃគោលជំហរ ត្រូវបានលើកដោយភាគីទាំងពីរ (សហព្រះរាជអាជ្ញា និង មេធាវី) ព្រមទាំងចៅក្រមជាតិ និងចៅក្រមអន្តរជាតិ។ ភាគី និងចៅក្រម ឯកភាពថា រយៈពេលចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ ១៩៧៩ ដែលមេដឹកនាំរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅកាន់អំណាច រយៈពេលនៃអាជ្ញាយុកាលសម្រាប់ចោទប្រកាន់មិនបានដើរទេ (Tolling) ដូចនេះ រយៈពេល១០ ឆ្នាំ ត្រូវរាប់គិតចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧៩។[4] មានគោលជំហរពីរផ្ទុយគ្នាជាចម្បងក្នុងចំណោមមេធាវី ព្រះរាជអាជ្ញា ព្រមទាំងចៅក្រម។ ចៅក្រមអន្តរជាតិ និង មេធាវីយល់ស្របគ្នា ហើយសហព្រះរាជអាជ្ញានិងចៅក្រមជាតិមានទស្សនៈស្រដៀងគ្នាផងដែរ។

ចៅក្រមជាតិអះអាងថា រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៩៨ ទើបប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌កម្ពុជាមានដំណើរការពេញលេញ ដូចនេះរយៈពេល១០ឆ្នាំ ត្រូវរាប់ចាប់ពីឆ្នាំនេះ រហូតដល់ឆ្នាំ២០០៨ ទើបផុតអាជ្ញាយុកាល១០ឆ្នាំ។ ច្បាប់ អវតក ត្រូវអនុម័តក្នុងឆ្នាំ២០០៤ និងបានពន្យារយៈពេលអាជ្ញាយុកាលមុនឆ្នាំ២០០៨ មិនខុសច្បាប់ទេ។[5] បន្ថែមពីលើនេះ ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាមិនបានរកឃើញថា ការពន្យាអាជ្ញាកាលនេះ ខុសនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញឡើយ។[6]

---

[3] សំណុំរឿងលេខ ០០១, អញ្ញត្រកម្មបឋម ទាក់ទងនឹងការបញ្ចប់ការចោទប្រកាន់ បទល្មើសជាតិ E9/1 ចុះថ្ងៃទី៤ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៩។

[4] សំណុំរឿងលេខ ០០១, អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង, សេចក្ដីសម្រេចស្ដីពី អញ្ញត្រកម្មទាក់ទងនឹងចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលចំពោះបទល្មើសជាតិ ដែលលើកឡើងដោយមេធាវីការពារក្ដី ,E187,២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១០ កថាខ័ណ្ឌទី១៤។ខ្លឹមសារសម្រេចស្រដៀងគ្នានេះដែរ សូមមើលៈ សំណុំរឿង ០០២ អង្គជំនុំជម្រះ សេចក្ដីសម្រេចលើអញ្ញត្រកម្មនានារបស់មេធាវីការពារក្ដី (អាជ្ញាយុកាលនៃបទឧក្រិដ្ឋតាមច្បាប់ជាតិ), E122, ២២ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០១១។

[5] E187, ដូចលេខយោងទី ៤, កថាខ័ណ្ឌ ២៥។

[6] E187, ដូចលេខយោងទី ៤, កថាខ័ណ្ឌ ៣៧។

ចៅក្រមអន្តរជាតិ យល់ផ្សេងពីនេះ ដោយអះអាងថា ប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌កម្ពុជា មានដំណើរអាចធ្វើការចោទប្រកាន់មេដឹកនាំកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ យ៉ាងហោចណាស់ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣។ រយៈពេល ១០ ឆ្នាំ ត្រូវបានបញ្ចប់ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ មុនពេលដែលច្បាប់ អវតក បានអនុម័តក្នុងឆ្នាំ២០០៤។ ចៅក្រមអន្តរជាតិបានធ្វើការអង្កេតលើការអនុវត្តរបស់ប្រទេសមួយចំនួន ហើយរកឃើញថា ការពន្យាដែលមិនខុសច្បាប់ លុះត្រាតែធ្វើឡើងតាមរយៈច្បាប់របស់សភា និងនៅមុនពេលដែលរយៈពេលនៃអាជ្ញាយុកាលមិនទាន់ផុតរលត់។[7] ចៅក្រមមិនបានអះអាងថា សេចក្តីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញកម្ពុជា ខុស ឬយ៉ាងណាទេ ដោយគ្រាន់តែអះអាងថា ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញមិនបាននិយាយចំដល់បញ្ហាអាជ្ញាយុកាលនៃបទល្មើស និងថាសេចក្តីសម្រេចនេះមិនមែនជាច្បាប់របស់សភាទេ (Act of National Assembly)។[8] អាស្រ័យហេតុនេះ ការដែលតុលាការនៅបន្តចោទប្រកាន់បទល្មើសជាតិ អាចនាំឲ្យខុសពីគោលការណ៍អព្យាក្រឹត្យភាពរបស់ចៅក្រម (Impartiality of Judges)។ ...[9] ក្នុងន័យនេះ អវតក មិនអាចធ្វើការចោទប្រកាន់ឌុចពីបទល្មើសជាតិ ការសម្លាប់ ឬការធ្វើទារុណកម្ម តាមក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ១៩៥៦ ទេ ដោយសាររយៈពេលនៃចោទប្រកាន់ ១០ ឆ្នាំ បានកន្លងផុតទៅហើយ។

[7] E187, ដូចលេខយោងទី ៤, កថាខ័ណ្ឌ ៤៦-៣៨ និង ៥០។

[8] E187, ដូចលេខយោងទី ៤, កថាខ័ណ្ឌ ៤៣, ៤៧។

[9] ក្នុងលក្ខខណ្ឌទូទៅ ការហាមឃាត់មិនឲ្យមានការអនុវត្តប្រតិសកម្ម ចំពោះច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌគឺដើម្បី ការពារនូវតម្លៃនៃសុវត្ថិភាពគតិយុត្តិ និងធានារក្សាការអនុវត្តនូវគោលការណ៍អនាគតិ និងសត្យានុម័តរបស់នីតិរដ្ឋ។ ការបកស្រាយមាត្រា ៣ថ្មី នៃច្បាប់ អវតក ដែលអនុញ្ញាតឲ្យបង្កើតសាជាថ្មីនូវសិទ្ធិចោទប្រកាន់ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋតាមច្បាប់ជាតិ លើបុគ្គលមួយចំនួនតូច ក្រោយពេលចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលបានផុតរលត់អាចត្រូវបានគេយល់ឃើញថា ជាការរំលោភទៅលើគោលការណ៍ អនាគតិ និងសត្យានុម័ត (in general, the prohibition against the retroactive application of criminal law protects the values of legal certainty and safeguard the implementation of the principle of impartiality and objectivity by a State in accordance with the rule of law. An interpretation of Article 3 (new) of the ECCC Law allowing a reinstatement of the right to prosecute domestic crimes in relation to a limited number of individuals and after the expiry of statutory limitations may accordingly be perceived as an infringement of that duty of impartiality and objectivity) , E187, ដូចលេខយោងទី ៤, កថាខ័ណ្ឌ ៥៣។

ដោយសារ មិនអាចទទួលបានសំឡេង ៤ ក្នុងចំណោម ៥ (ចៅក្រមជាតិចំនួន ៣ និង អន្តរជាតិចំនួន ២) លើសេចក្តីសម្រេចញត្តិរបស់មេធាវីទទួលបានជ័យជំនះ។[10]

៣. កំណត់សំគាល់

សេចក្តីសម្រេច មានខ្លឹមសារសំខាន់គួរឲ្យចងចាំ និងដកស្រង់ ទោះបីបញ្ហាមួយចំនួនពាក់ព័ន្ធនឹងអាជ្ញាយុកាលមិនទាន់ត្រូវបានដោះស្រាយក្តី។ គេគួរចងចាំថា អាជ្ញាយុកាលមិនអនុវត្តចំពោះបទល្មើសក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ (crimes under international law) ឡើយ ដូចជា បទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ។[11] ពេលវេលានៃអាជ្ញាយុកាលនឹងផ្អាកដើរ ប្រសិនបើមាន "កិច្ចនៃការចោទប្រកាន់ ឬកិច្ចស៊ើបសួរ"។[12] ដូចជា ការបើកការស៊ើបអង្កេតជាដើម ក៏ប៉ុន្តែខ្លឹមសារនៃ "កិច្ចនៃការចោទប្រកាន់ ឬកិច្ចស៊ើបសួរ" មិនទាន់ត្រូវបានស្រាយបំភ្លឺទេ។ កាលណាកិច្ចមួយបានបន្តអាជ្ញាយុកាលនឹងគ្មានថ្ងៃបញ្ចប់ឡើយ ដែលមានន័យថា អយ្យការនៅតែអាចធ្វើការចោទប្រកាន់។ នេះវាអាចនឹងមានការបំពាននូវសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានការវិនិច្ឆ័យសេចក្តីក្នុងពេលវេលាសមស្រប។[13] នេះមិនគិតដល់ការបាត់បង់ភស្តុតាង ហើយដែលនាំឲ្យសវនាការមិនមានភាពយុត្តិធម៌។[14]

ជាការអនុវត្តកន្លងមក ទោះបីមានច្បាប់ហាមឃាត់ក្តី[15] ក៏មានការចរចារក្រៅច្បាប់ដើម្បីបញ្ចប់បណ្តឹងព្រហ្មទណ្ឌ ដោយឲ្យជនល្មើសសងសំណងដល់ជនរងគ្រោះ។ ក្នុងន័យនេះ បណ្តឹងអាជ្ញានៅតែមានសុពលភាព ហើយការបន្តការចោទប្រកាន់អាចនៅតែធ្វើបាន។ បញ្ហាផ្លូវច្បាប់ដែលនឹងចោទឡើង ថាតើអាជ្ញាយុកាលចោទប្រកាន់បានផុតរលត់ហើយឬនៅ? វាមិនមែនជាសំណួរស្រួលៗ ទេក្នុងការរកចម្លើយ សម្រាប់មេធាវីពូកែពិត និងអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវ។

---

[10] E187, ដូចលេខយោងទី ៤, កថាខ័ណ្ឌ ៥៦។ មាត្រា ១៤ (ថ្មី) នៃច្បាប់ស្តីពី អវតក, ក. សេចក្តីសម្រេច របស់អង្គជំនុំជម្រះ ទាមទារនូវសំឡេងគាំទ្រយ៉ាងតិចណាស់ចៅក្រម ៤រូប។

[11] ក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ ២០០៩ មាត្រា ១៤៣។ អនុសញ្ញាស្តីពីការមិនអនុវត្តអាជ្ញាយុកាល ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម និងបទឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ ឆ្នាំ ១៩៧០។

[12] ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៧ មាត្រា ១១។

[13] កតិកាសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយឆ្នាំ ១៩៧៦ មាត្រា ១៤។

[14] កតិកាសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយឆ្នាំ ១៩៧៦ មាត្រា ១៤។

[15] ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧ មាត្រា ២៥។

វាតម្រូវឲ្យមានការស្រាវជ្រាវស៊ីជម្រៅ លើសំណួរដែលបានចោទខាងលើ។ អ្វីដែលប្រសើរជាងនោះ គឺជាសេចក្តីណែនាំរបស់តុលាការកំពូលដែលជាស្ថាប័នកំពូលរបស់អង្គតុលាការ ដែលមានតួនាទី បំភ្លឺខ្លឹមសារច្បាប់មួយចំនួនជូនដល់ចៅក្រម។

សម្រាប់សេចក្តីសម្រេចទាំងស្រុង សូមទស្សនាទាញយក តាម www.eccc.gov.kh